

51, 106, 110, 161; Ebû Zeyd el-Kureşî, *Cemhere* (Fâûr), tür.yer.; Süyûtî, *el-Mühzir* (nşr. M. Ahmed Câdelmevlâ v.dğr.), Kahire, ts. (Dâru İhyâi'l-kütübî'l-Arabiyye), II, 489-494; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1102-1103; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb*, I, 5-8; Bağdatlı Mehmed Fehmî, *Târih-i Edebiyyât-ı Arabiyye*, İstanbul 1332, s. 296-304; Abdurrahman Fehmi, *İslam Medeniyeti Tarihi* (Medrese-tü'l-'Arab), (haz. Hüseyin Elmalı – Cüneyt Eren), İzmir 2005, s. 115-158; C. Zeydân, *Târihu âdâbi'l-lugâti'l-'Arabiyye*, Kahire 1954, s. 67-72; İskender Âgâ Abkârîyûs, *Ravzatü'l-edeb fi tabakâti şu'arâ'i'l-'Arab*, Beyrut 1858, tür.yer.; Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. 4-7; Sezgin, *GAS*, II, 93-96, 439, 531, 569, 668, 669; Şevki Riyâz Ahmed, *Fi'l-Mektebeti'l-'Arabiyye*, Kahire 1991, s. 93-120; Kenan Demiryak – Ahmet Savran, *Arap Edebiyatı Tarihi: Cahiliye Dönemi*, Erzurum 1993, s. 36-37; Kenan Demiryak – M. Sadi Çöğenli, *Arap Edebiyatında Kaynaklar*, Erzurum 2000, s. 229-246; J. S. Robinson, "The Tezkire Genre in Islam", *JNES*, XXII (1964), s. 61-62; Ahmet Subhi Furat, "Arap Edebiyatında İlk Ansiklopedik Eserler", *İTED*, VII (1978), s. 299-308; Filiz Kılıç, "Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, V/10, İstanbul 2007, s. 543-564; Heffening, "Tabakat", *İA*, XI, 590-592; Ahmet Hakkı Turabi, "İbnü'l-Müneccim", *DİA*, XXI, 155; Angelika Hartmann, "el-Melikü'l-Mansûr", a.e., XXIX, 71.

MUSA YILDIZ

TABAKÂTÜ'Ş-ŞUARÂ

(bk. eŞ-Şİ'R ve Ş-ŞUARÂ).

TABAKÂTÜ'Ş-ŞUARÂ

(طبقات الشعراء)

İbnü'l-Mu'tezz'in
(ö. 296/908)

şair biyografilerine dair eseri.

Bir günlük Abbâsî Halifesi Abdullah b. Muhammed el-Mu'tez-Billâh'ın daha çok *Tabakâtü'ş-şu'arâ* (*Tabakâtü'ş-şu'arâ'i'l-muħdeşin*) adıyla bilinen eseri Abbâsî halifelerini, vezir, emîr ve kumandanlarını metheden şairlerin biyografisi hakkındadır. Abbas İkbâl-i Âştîyânî tarafından tıpkıbasımı yapılan nüshanın adı *Tabakâtü'ş-şu'arâ' fi medhi'l-hulefâ' ve'l-vüzerâ'* şeklinde geçmektedir. Hamza el-İsfahânî esere *el-İhtiyâr min şî'ri'l-muħdeşin* adını vermiştir. Kitabın mukaddimesinde adı *Tabakâtü'ş-şu'arâ'i'l-mütekellimîn mine'l-üdebâ'i'l-mütekaddimîn* olarak zikredilmektedir (*Tabakâtü'ş-şu'arâ'*, nşr. Abdüsettar Ahmed Ferrâc, neşredeninin girişi, s. 18). Ancak mukaddimenin İbnü'l-Mu'tez tarafından yazılmayıp sonradan eklendiği görüşü hâkimdir (a.g.e., nşr. Abbas İkbâl, neşredeninin girişi, s. XIV-XV). Eserde yeni

şairler (muħdesûn / müvelledûn) diye anılan Abbâsî şairleri vefat yıllarına göre ele alınmış, Abbâsîler'in kuruluşundan (132/750) İbnü'l-Mu'tezz'in ölümüne kadar bir buçuk asrı aşan dönemde yaşayan şairlerin biyografileri yanında şiirlerinden örneklerle yer verilmiştir. Şairlerin özellikle kaynaklarda çok fazla geçmeyen şiirlerinin kaydedildiği eserde (Şevki Riyâz Ahmed, s. 95) diğer şiir antolojilerinde nâdiren rastlanan 1500'den fazla beyit rivayet edilmiştir. Bu da eserin Arap edebiyatı açısından değerini arttırmaktadır. *Tabakâtü'ş-şu'arâ'*'da Beşşâr b. Bürd ile başlayıp kadın şair Fazl ile sona eren 121 erkek ve altı kadın şairin yanı sıra hâşiyesinde yer alan beş şairle birlikte (İbn Herme, Hâlid el-Kannâs, İnân, Seken ve Âişe el-Osmâniyye) toplam 132 şairin biyografisi bulunur. İki yerde geçen Amr el-Kisâfî'nin biyografisi Abbas İkbâl'e göre (s. XIII) tekrardır, Abdüsettar Ahmed Ferrâc'e göre ise (s. 16) bunlar iki ayrı şahıstır. Eserinde şairlere yer yer eleştiriler yönelten İbnü'l-Mu'tez, Arap şiirinde en hacimli divana sahip olan İbnü'r-Rûmî'den başka Yahyâ b. Ziyâd el-Hârîsî ve Dikülcin gibi dönemin yirmiden fazla şairine yer vermemiştir (*Tabakâtü'ş-şu'arâ'*, nşr. Abdüsettar Ahmed Ferrâc, neşredeninin girişi, s. 10). İbnü'r-Rûmî'yi babasına hicviye yazdığı için kitabına almadığı nakledilir. Eserde bulunmayan bu şairlere İbnü'l-Cerrâh *el-Varaka*'sından İbnü'n-Nedîm *el-Fihrist*'inde ve Merzûbânî *Mu'cemü'ş-şu'arâ'* adlı eserinde yirmiden fazla şair eklemiştir. İbn Hafâce'ye göre İbnü'l-Mu'tez kitabını 280 (893) yılından önce, Abbas İkbâl'e göre ise 293-296 (906-908) yılları arasında yazmıştır (*Tabakâtü'ş-şu'arâ'*, neşredeninin girişi, s. XVII).

Müellif eserinde faydalandığı kaynaklara işaret etmemiştir. Ancak Abbas İkbâl, İbn Kuteybe'nin *eŞ-Şî'r ve Ş-ŞUARÂ*'sı gibi eserlerden yararlandığını ileri sürmektedir. Kitabın yazma nüshalarının yaygın olmamasını da müellifin meşhur bir şair kabul edilmesi sebebiyle şiirlerinin nesirlerini gölgede bırakmasına bağlamaktadır (a.g.e., neşredeninin girişi, s. XVII). Eserin tıpkıbasımı, 1285'te (1868) Mehdi b. Ali Naki et-Tebrîzî'nin istinsah ettiği nüsha esas alınarak Abbas İkbâl tarafından İngilizce bir mukaddime ve incelemeyle birlikte Elias John W. Gibb hâtıra dizisinde gerçekleştirilmiş (London 1939), buna bir indeks eklenmiştir. Eseri Arap dünyasında önce Abdüsettar Ahmed Ferrâc (Kahire 1375/1956 [?], Dârü'l-maârif, 1981) daha sonra Ömer Fârûk et-Tabbâ' (Beyrut

1419/1998) neşretmiştir. *Tabakâtü'ş-şu'arâ'*, Şerefeddin İbnü'l-Müstevfi tarafından bazı eklemeler ve çıkarmalarla birlikte *Muħtasaru Tabakâti'ş-şu'arâ'* adıyla yeniden düzenlenmiştir (*DİA*, XXI, 162). Abbas İkbâl ile Abdüsettar Ahmed Ferrâc neşirlerinde bu muhtasardan yararlanılmıştır. Ferrâc, neşrinin sonuna muhtasardaki ziyadeleri ve farklı eklemiştir (s. 429-463), ayrıca eserin kendisinde ve muhtasarında bulunmayan bazı bilgileri *el-Eğâni* ve *Me'âhidü't-tanşîş*'ten alarak kaydetmiştir (s. 463-464).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü'ş-şu'arâ'* (nşr. Abbas İkbâl), London 1939, neşredeninin girişi, s. XIII-XVII; a.e. (nşr. Abdüsettar Ahmed Ferrâc), Kahire 1981, neşredeninin girişi, s. 5-18; a.e. (nşr. Ömer Fârûk et-Tabbâ'), Beyrut 1419/1998, neşredeninin girişi, s. 14-16; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Şüveymî), s. 514; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1102; M. Kratchkovsky, *Une liste des oeuvres d'İbn al-Mu'tazz*, Lwow 1927, s. 10; Brockelmann, *GAL*, I, 79-80; *Suppl.*, I, 128, 130; *Ma'a'l-Mektebe*, s. 146-147; Şevki Riyâz Ahmed, *Fi'l-Mektebeti'l-'Arabiyye*, Kahire 1991, s. 94-95; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *'Uyûnü'l-mü'el-fât* (nşr. Mahmûd Fâhûrî), Halep 1413/1992, I, 150; Kenan Demiryak – M. Sadi Çöğenli, *Arap Edebiyatında Kaynaklar*, Erzurum 2000, s. 231; F. Krenkow, "Tabakât al-Şu'arâ' al-Muħdatîn", *IC*, XIV (1940), s. 133-135; C. C. Torrey – [Ahmet Ateş], "İbnü'l-Mu'tez", *İA*, V/2, s. 868-870; İhsan Abbas, *Târihu'n-naḳdi'l-edebi 'inde'l-'Arab*, Beyrut 1971, s. 115-120; Sâmi es-Sakkâr, "İbnü'l-Müstevfi", *DİA*, XXI, 162.

MUSA YILDIZ

TABÂTABÂÎ, Muhammed Hüseyin

(محمد حسين طباطبائي)

Muhammed Hüseyin b. Muhammed b. Muhammed Hüseyin Tabâtabâî
(1904-1981)

el-Mizân adlı tefsiriyle tanınan
Şii müellifi ve felsefeci.

29 Zilhicce 1321'de (17 Mart 1904) Tebriz yakınlarındaki Şâdebâd (Şâdegân) köyünde doğdu. İcinden âlimlerin yetiştiği Tabâtabâî ailesine mensup olup babasının dedesi Ali Asgar şeyhülislâm unvanına sahipti. Allâme unvanıyla şöhret bulan Tabâtabâî, sülâlesinde Azerbaycan Kâdilkudâti Mirza Muhammed Ali gibi şahsiyetlerin bulunmasından dolayı Kâdi unvanıyla, doğum yerine nisbetle Tebrîzî ve soyunun hem Hz. Hasan'a hem Hüseyin'e dayanmasından ötürü Hasenî ve Hüseyinî nisbeleriyle de anılır. Beş yaşında annesini, dokuz yaşında iken babasını kaybetti. İlk eğitimini Tebriz'de aldı. 1925'te Necef'e giderek Muhammed Hüseyin İsfahânî ve Muhammed Hüseyin Nânî gibi hocalar-